

כיון שאין לך שדה שאין בה מעט סלעים, ונקעים, והם בטלים בה⁽⁸⁾.

ואם אמר לו, "כבית כור עפר", דמשמע, כמות שהוא, בין סלעים ובין עפר,

אפילו אם היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים, הרי אלו נמדדין עמה⁽⁹⁾.

גמרא:

במשנה מבואר, אם היו בשדה נקעים הגבוהים או עמוקים יותר מעשרה טפחים, אינם בטלים לשדה.

הגמרא דנה, האם בכל מקרה אינם בטלים. או דוקא כשאינם ראויים לזריעה כלל.

תנן התם [שנינו בענין זה במסכת ערכין (כה א)]:

נאמר בתורה (ויקרא כז טז), "ואם משדה אחזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו

זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף".

כלומר, ערך הפדיון לשדה הראויה לעשות חומר שעורים (דהיינו בית כור) הוא חמשים שקל כסף.

ומקרא זה נאמר בזמן שהיובל נוהג, והקדיש את שדהו בתחילת היובל⁽¹⁰⁾.

אבל אם הקדיש בזמן שאין היובל נוהג, פודה את השדה לפי שויה.

מבאר המשנה, כיצד מחשבים "בית כור" לענין פדיון הקדשות, "המקדיש שדהו בשעת היובל [דהיינו בשעה שהיובל נוהג], נותן לו לכל בית זרע חומר שעורים (בית כור), חמשים שקל כסף. כנ"ל.

אך היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין עשרה טפחים אין נמדדין קג-א עמה. כלומר, אינם נפדים לפי החשבון הנ"ל [חמשים שקל כסף לכל בית כור], אלא נחשבים כשדה בפני עצמה⁽¹¹⁾.

פחות מכאן נמדדין עמה, כיון שאינם

תבואה. ואם כן, גם אם לא אמר לו "עפר", חייב לתת לו מקום ראוי לזריעה.

ויש שפרשו, דלשון "עפר" לישנא בעלמא נינהו. ולא לשום צריכותא. אלא כך דרך בני אדם לומר.

8. ובגמרא יבואר, דהיינו דוקא אם הסלעים לא הכילו יותר מארבעה קבין לכור. אבל יותר משיעור זה, אפילו אין בהם עשרה אין נמדדים עמה. דכולי האי לא מחיל איניש. ובגמרא יבואר יותר בעז"ה.

9. אך אם היו יותר מארבעה קבין, כנזכר בהערה הקודמת, אין נמדדים עמה.

כיון שאמר לו "עפר", ודאי כוונתו שיהיה ראוי לחרישה וזריעה. הרשב"ם. ועיין עוד בר"ן.

10. דהיינו, לכל שנה מארבעים ותשע שנות היובל פוחת לו הגזבר מערך השדה, סלע ופונדיון. (פונדיון הוא 1:48 מסלע). ובשנה האחרונה, נותן רק סלע. רבינו גרשום.

11. הרשב"ם כתב, "ואין נפדים אלא בשויהק". ומשמע, שהנקעים קדושים, אלא שנפדים בצורה שונה. (וכ"כ רש"י בערכין כה א).

וכן הוכיחו התוספות, מהגמרא לעיל (דף עא א), "המקדיש את השדה הקדיש את כולם",

והיה לכתוב לומר, "ואם גאל יגאל אותה המקדיש אותו?"

אלא לפי שנאמר בתחילת הפרשה (שם טז) "זרע חומר שעורים בהמשים שקל כסף", היינו אומרים, אין לי אלא שהקדיש בענין הזה, כלומר רק אם הקדיש בית כור שלם, אזי פודהו לפי החשבון האמור.

מנין לרבות את המקדיש לתך, [חמשה עשר סאים, דהיינו מחצית הכור] וחצי לתך, סאה, תרקב, [שלשה קבין, דהיינו מחצית הסאה] וחצי תרקב, שאף הם נפדים לפי החשבון האמור בפרשה?

תלמוד לומר, "שדה", ודרשינן, מכל מקום. כלומר, כל שדה שהיא נפדית לפי החשבון האמור.

ומבואר בברייתא, שגם שדה קטנה נמדדת לפי החשבון האמור.

חשובים בפני עצמם, ובטלים לשאר השדה⁽¹²⁾.

והינן בה: אמאי אין נמדדין לפי החשבון האמור בפרשה?

לקדשו באנפי נפשיהו, כלומר, יתקדשו בפני עצמם, ויפדו אף הם לפי החשבון האמור בפרשה⁽¹³⁾!?

וכי תימא [ואם תאמר], כיון דלא הוי בית כור לא קדשי. דהיינו, אינם נחשבים כדי להפדות לפי החשבון הנ"ל, אלא נפדים בשווין.

והא אין לומר כך! שהרי תניא בתורת כהנים: נאמר בתורה (ויקרא כז יט) גבי המקדיש שדה אחוזה, "ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אתו".

ודרשינן, "שדה" מה תלמוד לומר? הרי כבר נאמר לעיל, "ואם משדה אחוזתו יקדיש",

כתב הרשב"ם, "ונפקא לן בתורת כהנים, "ואם אחר היובל יקדיש שדהו", מה תלמוד לומר? מנין אתה אומר, היו שם נקעים עמוקים פחות מעשרה או סלעים גבוהים פחות מעשרה, הרי אלו נמדדים עמה? תלמוד לומר שדהו".

וצריך עיון, מדוע נוקק הרשב"ם לדרוש דין זה מפסוק, הלא סברא היא, כמו שכתב בעצמו לקמן?.

13. על פי הרשב"ם. וקשה, הרי לפי דבריו, אין ריוח במה שנפדים בפני עצמם, דאף הם נפדים לפי החשבון האמור בפרשה?

ולכן מבארים התוספות, דקושיית הגמרא, מדוע אמרינן דאינם נמדדים עמה, ימדדו עמה אפילו שנחשבים בפני עצמם.

וברש"י (קידושין סא א) פירש, שאם נמדדים

ואפילו כור. וכל שכן שהקדיש נקעים וסלעים. אך הרבינו גרשום כתב, שאינם קדושים כלל. וכן הוא בתוספתא דערבין (פרק ד הלכה ה).

ולכאורה קשה עליו מהגמרא הנ"ל?

ומבאר התפארת ישראל (ערכין פרק ז אות י), הכא שאני, כיון שהנקעים והסלעים נחשבים כמקום בפני עצמו, לכן אינם קדושים כלל. משא"כ שם, הבור אינו מקום חשוב בפני עצמו. ודעת הר"י מיגאש, דאף שהנקעים והסלעים קדושים, מכל מקום אינם צריכים פדיון בפני עצמם, אלא נפדים אגב השדה.

ועיין עוד במגיד משנה (פרק כח מהלכות מכירה הלכה א) בדעת הרמב"ם.

12. רשב"ם לקמן (ד"ה נגאני דארעא). אך כאן

כלומר, אין להם שם בפני עצמם, אלא הרי הם כחלק מהקרקע. ומכיון שכל השדה נקרא "בית זרע", אף הם נחשבים כ"בית זרע", ונפדים עמו.

חוזרת הגמרא לדון בדברי משנתנו:

הכא מאי? כלומר, האם במשנתנו גם כן מדובר בנקעים המלאים מים, ואינם ראויים לזריעה, דומיא דסלעים?

אמר רב פפא: במשנה מדובר בכל הנקעים, אף על פי שאין מלאים מים.

מאי טעמא? כלומר, מה אכפת ללוקח לקבל נקעים שאינם מלאים מים, הרי אף הם ראויים לזריעה?

מבאר הגמרא, **אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד, ויראו לו כשנים ושלשה מקומות**⁽¹⁵⁾. ולכן, גם אם אינם מלאים מים, מכל מקום, אין כאן שדה אחת,

והדרא קושיין, מדוע לא ימדדו את הנקעים בפני עצמם, לפי החשבון האמור בפרשה?

ומתרצת הגמרא: **אמר רב עוקבא בר חמא, הכא בנקעים מלאים מים עסקינן. דלאו בני זריעה נינהו.** ואינם נקראים "בית זרע", ולכן אינם נמדדים כשדה אחת, אלא נפדים בשווים.

וכן **דיקא נמי** לשון המשנה הנ"ל, **דקתני "נקעים גבוהים עשרה, או סלעים", ומשמע, נקעים דומיא דסלעים.**

שמע מינה, מה סלעים אינם בני זריעה, אף נקעים, מדובר באופן שאינם בני זריעה.

ומקשה הגמרא, **אי הכי, אפילו פחות מכאן** [נקעים פחותים מעשרה טפחים] **נמי יחשבו בפני עצמם, ויפדו בשווים**⁽¹⁴⁾?

ומתרצת הגמרא, **הנהו ננאני** [בקעים] **דארעא מיקרו, שדרי** [גבשושיות] **דארעא מיקרו.**

הגמרא שאין צורך שהשדה תהא ראויה לזריעה, רק החישוב הוא לפי שטח המקביל ל"בית זרע חומר שעורים", ולכן, הבינה הגמרא, דבפחות מעשרה טפחים נמדדים עמה, כיון שהכל שדה אחת.

אך למסקנא, דבעינן ראוי לזריעה, קשה, הרי הסלעים אינם ראויים לזריעה.

בפני עצמם, אין מודדין אלא את קרקעית הנקעים, בלא המדרון. אך אם נמדדים בהדי שאר השדה, מודדים גם את המדרון.

ועיין עוד ברמב"ם (פרק ד מהלכות ערכין הלכה יד), ובכסף משנה והרדב"ז שם.

והרשב"א כתב, דנפקא מינה שנגאלת לחצאין. כיון שמדדנו כל שדה בפני עצמה.

15. במסכת בבא מציעא (ק"ח א) נחלקו רב ושמואל האם "אדם דר חציו למעלה וחציו למטה", או לא. ולכאורה, נידון דידן, תלוי במחלוקת זו.

ועיין רש"ש. וברשב"א.

14. לכאורה קושיא זו, אינה קשורה לדברי הגמרא לעיל, ואפשר היה להקשותה כבר בתחילת הסוגיא, מדוע סלעים פחותים מעשרה אינם נמדדים עמה, הרי אינם ראויים לזריעה? ואם כן, קשה מדוע אמרה הגמרא, "אי הכי"? ומבארים הרשב"ם והתוספות: בחילה סברה

נמדדים עמה, פחות מכאן נמדדין עמה:

אמר רבי יצחק: טרשים [סלעים, וכן נקעים המלאים מים ואינם ראויים לזריעה] (18) שאמרו במשנה "פחות מכאן נמדדין עמה" (19), היינו דוקא אם בכל השדה לא יצטרפו מהם אלא בית ארבעת קבין.

אך אם השדה מלאה בסלעים קטנים, יותר מארבעה קבין לבית כור, אין נמדדים עמה. דכולי האי לא מחיל איניש.

אמר רב עוקבא בר חמא, והוא שמובלעין בהמשות קבין (20).

כלומר, אותם ארבעה קבין יהיו בשטח המכיל לפחות חמשה קבין, או יותר.

אלא כמה שדות, ואין הלוקח חפץ לקנות כמה שדות אלא שדה אחת בלבד (16).

מתקיף לה [הקשה על דבריו] רבינא, והא נקעים דומיא דסלעים קתני! ומדוע לא נדייק כדלעיל, מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו, אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו (17)?

ומתרצת הגמרא, כי קתני דומיא דסלעים, אפחות מכאן. כלומר, המשנה באה לחדש, שנקעים פחות מעשרה טפחים מצטרפים לשדה, אפילו כשאינם ראויים לזריעה.

אך יותר מעשרה, אפילו אם ראויים לזריעה אינם מצטרפים. כיון דהוי כשני מקומות.

שנינו במשנה, "סלעים גבוהים עשרה אינן

16. וגם המוכר יודע שזו דעתו של הלוקח, ולכן, אם בכוונתו לתת לו בית כור המורכב מכמה שדות, היה עליו לפרש. רשב"ם.

17. עיין ברשב"א (לפי אחד מתרוציו, בדיבור המתחיל "אין אדם"), ולפי דבריו, שיטת רב במסכת בבא מציעא (ק"ח א), כאתקפתא דרבינא, שמשנתנו עוסקת רק בנקעים מלאים במים, דומיא דסלעים. ודלא כרב פפא.

18. רשב"ם. ומשמע מדבריו, שאם אין הנקעים מלאים מים, וראויים לזריעה, נמדדים עמה אפילו ביותר מארבעה קבין.

ועיין רש"ש, שהביא דעת הטור החולקת, על הרשב"ם.

והראב"ד כתב, "ועם כל זה אנחנו צריכים לידע כי לשון טרשים אינו אלא על סלעים אבל נקעים לא נכנסו בכלל טרשים.

ואם כן, לא נדע משפט הנקעים. אם נאמר אפילו באחד, ואותו האחד לא נתפרש ארכו ורחבו כי אם עומקו.

ושמא בו בארבעה טפחים שהוא שיעור

מקום והוא כמו בור שבכרם.

מי יתן והייתי בימיהם, הייתי שואל מהם למה פירשו עומקם וגובהם ולא פירשו ארכם ורחבם?

ואם הניחו מקום לאחרונים הבאים אחריהם, והם בעוננו לא מצאו.

19. לשון הרשב"ם. אך לפי מה שנתבאר ברשב"ם במשנה, הרי שאף בסיפא, "ואם אמר לו כבית כור או סלעים יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדים עמה", מדובר כשאין בהם אלא בית ארבעה קבין. ועיין במה שצינו לעיל במשנה.

ולדעת הראב"ד, אף ברישא, "היו שם נקעים גבוהים עשרה או סלעים גבוהים עשרה אין נמדדים עמה", מדובר דוקא בסלעים שיש בהם ארבעה קבין. אך בפחות מכך, אף על פי שגבוהים עשרה, נמדדים עמה.

20. רב עוקבא לא חלק על דברי רב יצחק, אלא הוסיף על דבריו. ואכן, להלכה נפסקו דברי שניהם. שיטה מקובצת.

ברובה של רוב השדה, דהיינו בתשעה סאין, יוצא, שבחלק מן השדה היחס הוא יותר מרבע הקב לסאה. האם בכהאי גוונא, ימדדו עמה? תיקו.

בעי רבי ירמיה, אם היו מובלעים ברוב השדה, אך באופן המקשה על הזריעה, כגון שהיו מסודרים כשיר [צמיד], דהיינו בעיגול, קג-ב מהו? האם במקרה זה ימדדו עמה?

אם תימצי לומר, שנמדדים עמה, מה הדין כשהיו מסודרים כשורה, [לכל אורך השדה, ואינו יכול לזרוע כנגדה כי אם בדוחק] מהו? אם תמצי לומר, שנמדדים עמה, מה הדין אם היו מסודרים כאיצטדינין [קרני שור האיצטדין, דהיינו, שורה מעוקלת, המקשה יותר על הזריעה], מהו?

אם תמצי לומר שנמדדים עמה, מה הדין כשהיו מסודרים כדרך עקלתון, המקשה יותר על הזריעה, מהו?

תיקו. (22)

אך אם יהיו מכונסים במקום אחד, אינם נמדדים עמה, ונחשבים כמקום בפני עצמו. ודוקא כשיש בהן ארבעה קבין. אך פחות מכך, אף אם היו מכונסים במקום אחד נמדדים עמה (21).

אך רב חייה בר אבא אמר בשם רבי יוחנן: והוא שמובלעין ברובה של שדה.

כלומר, גם אם היו מפוזרים ביותר מחמשה קבין, הרי הם כרצופים, עד שיהיו מפוזרים ברוב השדה.

כגון, בשדה המכילה שלשים סאה, רובה הוא 16 סאה, אם כן, על חמשת הקבים להיות מפוזרים בתוך 16 סאה. דהיינו, רבע הקב לסאה.

בעי רב חייה בר אבא, רובן במעוטה, ומעוטן ברובה, מהו?

כגון, אם רובן של חמשת הקבים (כגון תשעה רבעי קב) היו מפוזרים במיעוטה של רוב השדה, דהיינו בשבעה סאין, ומיעוט חמשת הקבין (שבעה רבעי קב) היו מפוזרים

22. כל תיקו דממונא, קולא לנתבע. כלומר, למוכר. הלכך, בכל המקרים שהגמרא נשאה בהם בתיקו, מספק נמדדים עמה. הראב"ד.

אך הרשב"א כתב, "ויש אומרים, ספיקא הוי, וקיימא לן ממון המוטל בספק חולקים".

והקשה עליו הר"ן, הרי במקום שיש מוחזק לא אמרינן "ממון המוטל בספק חולקים", אלא "המוציא מחבירו עליו הראיה", וכאן המוכר מוחזק בקרקע?

ומבאר הר"ן, נפקא מינא במקרה שהלוקח עדיין לא פרע את המעות, ואף הוא מוחזק במעותיו, ובכהאי גוונא אם באו שניהם לקיים

21. רשב"ם. אך לדעת הראב"ד אף בפחות מארבעה קבין, אם אין קב עפר מעורב ביניהם, הוי כ"סלע יחידי", ואמרינן לקמן "ואם היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדדים עמה", אך כשיש עפר ביניהם, נכנסו בכלל "בית כור עפר".

והרשב"ם הקשה עליו, מאי שנא סלע יחידי מסלעים רבים המכונסים יחדיו? ויתבאר לקמן בסוגיית "סלע יחידי".

ולדעת רב האי גאון, אם מובלעים בפחות מחמשה קבין, שיעורם ב"בית רובע". ויתבאר להלן בסוגיית "סלע יחידי".